

Water en omgevingsplannen (-vergunningen)

Handreiking aandachtspunten voor het onderdeel water in het omgevingsbeleid

Introductie

Bij het opstellen en beoordelen van omgevingsplannen en omgevingsvergunningen hoort ook het onderdeel water. In het kader van het Bro, Beluif op de Ruimtelijke Ordening, zal de planmaker in de regel vooroverleg plegen over bijvoorbeeld een ruimtelijk plan met gesprekspartners als de Provincie, Rijkswaterstaat, de Waterschappen. Meestal bevat de toelichting van een plan of een omgevingsvergunning ook een Watertoets of Waterparagraaf en wordt daarbij getoetst aan rijks- en provinciaal omgevingsbeleid. De uitgebreidheid van deze toets kan per plan of vergunning verschillen. Er gelden namelijk geen nadere wettelijke verplichtingen welke aspecten daarin allemaal moeten worden meegenomen. Wel bepaalt het Bro dat de toelichting op het plan of de ruimtelijke onderbouw aangeeft op welke wijze rekening is gehouden met de gevolgen voor de waterhuishouding (artikel 3.1.6 Bro). Dat betekent ook dat rekening moet worden gehouden met de door de verschillende overheden opgestelde regels die toezien op een goede waterkwaliteit en kwantiteit: De Europese Kaderrichtlijn water (KRW), de Nota Waterhuishouding (NW4), de Waterwet, de Wet Natuurbescherming, Omgevingsverordeningen. In de regel wordt in bestemmingsplannen wel een standaard Watertoets doorlopen maar die schenkt meestal niet aan alle water gerelateerde thema's aandacht.

Naast een goede situatie voor het oppervlaktewater vraagt ook het grondwater en kwel aandacht bij ruimtelijke planvorming. De grondwaterstand heeft relaties met productieomstandigheden voor de landbouw, de draagkracht voor bebouwing, stabiele dijken, behoud van de zoetwatervoorraad, en water- en kwelafhankelijke ecosystemen. Elke functie heeft zijn eigen eisen ten aanzien van de grondwaterstand.

Aanbevelingen

Voor wat betreft te beschermen belangen voor natuur, landschap en milieu bevelen we aan om bij toetsing van omgevingsplannen en -vergunningen (plan) aandacht te besteden aan de volgende zaken:

1. Oppervlaktewater

- Zijn bestemmingen en functies zoals die zijn opgenomen overeenkomstig het internationale, nationale en provinciale beleid. We denken hierbij aan natuurfuncties (o.a. Natura2000, Wetlands, GNN)
- Is het oppervlaktewater beschermd conform de Kaderrichtlijn Water
- Bevat het plan/de vergunning een Watertoets
- Is het oppervlaktewater beschermd tegen het inspoelen/inwaaien van bestrijdingsmiddelen (opname spuitzones)
- Zijn er andere functies in de omgeving die kwaliteit/kwaliteit van het oppervlaktewater beïnvloeden, en zo ja welke maatregelen zijn genomen om die invloeden te beperken
- Zijn groenelementen bij oppervlaktewater beschermd zodanig dat ecologische kwaliteiten in stand kunnen blijven, of beter nog, wordt groen versterkt en worden de kansen voor natuur vergroot

- Krijgen beken de kans om te meanderen, zijn oevers niet te stijf, worden watergangen niet te diep gemaakt, met andere woorden zijn er beschermde regels opgenomen om de ruimtelijke kwaliteit van watergangen te beschermen en ook dat water niet te snel wordt afgevoerd (tegenaan verdroging)
- Zitten in het plan maatregelen om water vast te houden, opvang in spaarbekkens bijvoorbeeld.
- Is gekeken naar gevolgen voor eventueel in of bij het plan gelegen watergangen die van belang zijn in verband met de drinkwaterwinning (oppervlaktewater dat gebruikt wordt voor infiltratie)

2. Grondwater

- Is de bestaande situatie van het grondwater beoordeeld naar kwaliteit en kwantiteit
- Is een beoordeling gemaakt van de gevolgen van het plan voor het grondwater en watervoerende lagen en evt. daaraan gelieerde waarden t.a.v. kwel- en beekstromen
- Is getoetst op overige beschermingskaders, zoals bescherming van het grondwater ten behoeve van de waterwinning
- Is daarbij rekening gehouden met de randvoorwaarden t.a.v. waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden, boringsvrije zones en koude en warmte opslag vrije zones, met andere woorden is getoetst aan provinciaal beleid inzake bescherming van grondwatervoorraden. (zie Omgevingsverordening Gelderland hoofdstuk 3.3)
- Is een grondwaterbeschermingsgebied als bestemming of dubbelbestemming op verbeelding/ plankaart opgenomen en in de planregels beschermd voor bepaalde activiteiten zoals boringen (randvoorwaarden bij omgevingsvergunning)
- Zijn er nadere beperkingen gesteld aan mogelijke bodembedreigende activiteiten van bepaalde typen bedrijven in of nabij een grondwaterbeschermingsgebied
- Zijn er nadere beperkingen gesteld aan mogelijke bodembedreigende activiteiten vanwege parkeren in een grondwaterbeschermingsgebied
- Leidt het plan per saldo tot meer verstening en wat zijn de gevolgen daarvan voor natuurlijke afvloeiing van regenwater naar het grondwater
- Wordt voorzien in afkoppeling van regenwater van het riool
- Bevat het plan maatregelen om water minder snel af te voeren van regenwater via infiltratie (voor relatief hooggelegen plandelen, veelal zand)
- Wordt het grondwaterpeil zoveel mogelijk gehandhaafd en wordt bij de bestemmingstoekenning van gronden rekening gehouden met het aanwezige grondwaterpeil. In de planregels kan worden geregeld dat het verlagen van het grondwaterniveau niet wordt toegestaan of tot een bepaalde grens. Bij voorkeur worden de hoogste delen (met de laagste grondwaterstand) bestemd voor bebouwing.
- Worden kruipruimten/kelders vermeden (voor toelaten hogere grondwaterstand of minder noodzaak tot ophogen van gronden) en is dit in de planregels geborgd.

- Wordt er op toegezien dat er geen materialen uitspoelen bij inrichting en bouw (zoals geïmpregneerde beschoeiing, verzinkte materialen). Is dat via de planregels of via andere afspraken geborgd.
- Gelden er regels t.a.v. het slaan en gebruiken van waterputten voor eigen gebruik (aantal, locatie, max. capaciteit)

3. Hydrologie algemeen

- Is onderzoek gedaan naar de hydrologische situatie van het plangebied en zijn omgeving
- Is onderzoek gedaan naar de gevolgen van het plan voor de hydrologische situatie van het plangebied en zijn omgeving
- Op welke wijze wordt rekening gehouden met de typische hydrologische situatie van het plangebied met zijn omgeving > voorkomen van effecten, mitigeren van effecten, compenseren van effecten
- In hoeverre wordt toepassing gegeven aan een 'gesloten' watersysteem (voor relatief laaggelegen plandelen van belang, veelal met veen/klei)
- Bevat het plan voorschriften t.a.v. bescherming van typische waarden: hogere grondwaterstand, reliëf, vennen, beken, kwelgronden, weidevogelgebieden, botanisch waardevolle gebieden (actueel dan wel potentieel), bijzondere waterafhankelijke bodems.
- Bevat het plan ruimtereservering met aanduiding op de verbeelding voor taluds, plasbermen, met daarbij beschermende regels
- Zijn onderwerpen als minimum bergingscapaciteit, infiltratiezones en waterdoorvoer voor een gesloten watersysteem op verbeelding en/of in regels geborgd
- Wordt toepassing gegeven aan vegetatiedaken (vanwege gekozen watersysteem, energie en/of landschappelijke inpassing). In de planregels kunnen voorwaarden worden opgenomen voor een maximum dakhelling van 30 graden en eisen worden gesteld in een beeldkwaliteitsplan vanwege welstand bij bijzondere landschappelijke/stedenbouwkundige kwaliteit van de omgeving
- Wordt ingezet op het verminderen van het drinkwatergebruik, door: hemelwaterbenutting, hergebruik, ruimtereservering voor berging van hemelwater, gebruik van collectieve voorzieningen, waterbesparende maatregelen in gebouwen

4. Waterberging

- Is er per saldo sprake van af- of toename van verhard oppervlak ten opzichte van bestaande situatie.
- Wordt bij toename verhard oppervlak de mogelijkheid om te infiltreren toegepast. In het rivierengebied is infiltreren op de meeste plaatsen niet mogelijk. Is op de verbeelding en in de regels (bestemming) groenvoorziening met een functieaanduiding infiltratiezone opgenomen. En is via het vergunningenstelsel infiltratie zeker gesteld door het verbieden

van aanleg van een drainagesysteem, verbreden van sloten, dempen van greppels en wadi's e.d.

- Wordt gestreefd naar het minimaliseren van verhardingen (ontsluitingsstructuur, profielen). Is daartoe een efficiënte infrastructuur opgenomen op de verbeelding en is het % verharding geregeld in gebruiksregels en op kaart en in uitvoeringseisen
- Worden daar waar verhard oppervlakte toeneemt compenserende maatregelen getroffen worden om piekafvoer te verwerken en infiltratie mogelijk te maken. Dit eerst in het plangebied, kan dit niet dan zo dicht mogelijk nabij het plangebied maar in elk geval binnen hetzelfde peilgebied.
- In gebieden met een hoge grondwaterstand of kwel zou men adaptief te werk moeten gaan. Dus niet graven maar bijvoorbeeld ophogen of bouwen zonder kruipruimte.
- Wordt vanwege een plan toch extra kwel aangetrokken dan zijn wel compenserende maatregelen nodig. De extra kwel moet in het plangebied worden opgevangen door de aanleg van waterberging.
- Wanneer regenwater wordt afgevoerd naar het slotensysteem in plaats van het riool, zal het waterpeil bij een flinke regenbui sneller stijgen. Als meer dan 50 procent van het verhard oppervlak in een rioolbemalingsgebied wordt afgekoppeld, is bijvoorbeeld extra waterberging nodig om wateroverlast te voorkomen.
- Wordt voorzien in hemelwaterretentie en vertraagde afvoer (beperk afvoer van schoon regenwater naar de RWZI en vervuiling van het oppervlaktewater voorkomen)
- Wordt op verbeelding specifiek ruimte gereserveerd voor bergingscapaciteit via (dubbel)bestemming, voor tijdelijke (seizoens) berging in groen of op straat, en/of voor een bergbezinkbassin in de ondergrond.

5. Overige aandachtspunten

- Natuurlijke inrichting langs watergangen met bij voorkeur natuurlijke oevers
Natuurvriendelijke oevers bieden veel ruimte voor het opvangen van neerslag en dragen dus bij aan de waterberging. Daarnaast creëren ze kansen voor een gevarieerde plantengroei en een gezond leefmilieu voor (water-)dieren en dat draagt weer bij aan een goede waterkwaliteit. In principe zijn er twee typen: een flauw talud en een plas-drasoever (terrastalud). Het Waterschap speelt hierbij een actieve rol als het gaat om de wateren waar zij verantwoordelijk voor zijn als beheerder.
- Voor nieuwe A-watergangen in stedelijk gebied stelt Waterschap Rivierenland bijvoorbeeld als uitgangspunt dat minstens 35 procent van de taluds natuurvriendelijk wordt ingericht.
- Bepaalde activiteiten kunnen leiden tot verontreiniging van het oppervlaktewater. Hiervoor gelden specifieke regels. Denk bijvoorbeeld aan de aanleg van glastuinbouw, fruitteelt, akkerbouw, veehouderijen, pot en containerteelt, zandwinlocaties, tankstations en grote infrastructurele werken. Ook een begraafplaats valt hieronder
- Bij de aanleg en reconstructie van begraafplaatsen is het belangrijk dat er geen drainagewater wordt geloosd op het slotensysteem.

- Voorkeur voor hergebruik of infiltratie van water of anders afstromend hemelwater zoveel mogelijk zichtbaar bovengronds af te voeren. Indien nodig kan het waterschap zuiverende voorzieningen adviseren. Denk ook aan toepassing van helofytenfilters
- Om te voorkomen dat bijvoorbeeld zink of koper in de sloten terecht komt, mag bij nieuwbouw in principe geen gebruik worden gemaakt van uitlogende materialen. Worden deze materialen wel toegepast, dan mag het dakwater niet rechtstreeks op de sloten worden geloosd. Voor de waterkwaliteit is dan een zuiverende voorziening zoals een bodempassage vereist. Ook voor de zuivering van vervuild regenwater afkomstig van verkeersintensieve wegen is een brede berm een goede oplossing.

Informatie o.a. afkomstig uit:

- Milieu in Ruimtelijke Plannen, Projectbureau MILO/VMG, IPO en VROM, 2008.
- <https://www.waterschaprivierenland.nl/>
- <http://www.handreikingdro.nl/thema-s/watersysteem/vuistregels-9/>

Meer informatie over hoe rekening te houden met drinkwater in een omgevingsvisie en -plan is te vinden op: <https://www.vitens.com/maatschappij/omgevingswet>

Waarbij Vitens tevens een inspiratiedocument heeft opgenomen met voorbeeldteksten:
[Inspiratie gemeentelijke omgevingsvisie | Waterbedrijf Vitens](#)